

INGER HUMLESJÖ / ANNIKA ÅKERBLOM
 UNDER MEDVERKAN AV INGER JONSSON, PERNILIA JONSSON
 OCH LYNN KARLSSON

Ekonomisk historia, akademiska miljöer och kvinnliga forskare

Ekonomisk-historiska institutionen i Uppsala är nationellt sett unik. Några av institutionens kvinnliga forskare diskuterar institutionens utveckling i historiskt perspektiv.

Som på många andra yrkesområden har det inom högskolan funnits miljöer där kvinnor kunnat göra sig gällande. Vår institution – ekonomisk-historiska institutionen i Uppsala – tycks från starten ha haft förhållandevis god förmåga att ta tillvara kvinnliga forskares kompetens. Jämfört med andra ekonomisk-historiska institutioner är vår institution närmast unik; män och kvinnor på lektors-/docentnivå är i dagsläget relativt jämt fördelade vad gäller tjänsteinnehav. Forskning bedrivs av disputerade kvinnor både inom ramen för ett köns- eller genusteoretiskt perspektiv och inom mer traditionellt avgränsade ekonomisk-historiska frågeställningar. Dagens ca 30 % kvinnliga doktorander (13 av totalt 35) indikerar också en relativt bra situation, nationellt sett.¹ Ur jämställdhetsperspektiv är det intressant att notera att majoriteten av de kvinnliga forskarna (disputerade och doktorander) vid vår institution alltid har rört sig inom mer traditionellt avgränsade ekonomisk-historiska frågeställningar.

Vad som ligger bakom denna relativa kvinnotäthet är svårt att fastställa. Enskilda personer har självklart spelat roll: den förste professorn, humanisten Karl-Gustaf Hildebrand, måste med sin i positiv bemärkelse relativa könsblindhet ha hindrat att den på 1950-talet nybildade institutionen helt fick domineras av traditionellt manliga akademiska konventioner. Ämnesmässigt har institutionen ändå fram till i början av 90-talet haft en bred socialhistorisk inriktning vilket kan ha bidragit till att kvinnor tidigt sökte sig dit.

Strategier

I boken *Doktorshatten*² urskiljer Lena och Thomas Gerholm olika akademiska karriärstrategier. Deras kategorisering görs visserligen inte ur ett könsperspektiv men strategierna kan i princip stå öppna för både kvinnor och män.

Subversionsstrategin innebär en från forskarutbildningens början oppositionell eller alternativ linje och en utmaning av den rådande forskningsordningen. För att bli framgångsrik med en sådan strategi måste man förmå att driva fram en omdefiniering av principerna för det vetenskapliga fältet vilka i sin tur legitimerar makten. Det gäller t ex vad som räknas som vetenskapligt och forskningsbart. *Successionsstrategin* kan betecknas som en konserveringsstrategi. Den innebär en inordning i traditionella definitioner av fältet och deltagande där enligt etablerade spelregler. Att *kombinera* dessa två strategier, dvs först en inordning och vårdande av ämnets traditioner men ett ifrågasättande av dessa i ett senare skede, betecknas som en senarelagd subversionsstrategi. Den ses av Gerholm & Gerholm som en strategi med bättre förutsättningar för framgång än en tidig sådan.

Vi menar att också grupperns vägval inom akademien kan ses utifrån denna kategorisering. I det följande ska vi diskutera varför kvinnor på vår institution kunnat göra sig gällande, ta upp de problem som är förknippade med etablerandet av ett nytt (och kritiskt) forskningsfält – det kvinnohistoriska och senare köns- eller genusteoretiska – inom vårt universitetsämne och

ställa detta i relation till rekryteringen av studerande och doktorander. Vi menar att i dessa sammanhang har ett jämställdhetsarbete av kvalitativ art en central roll. Det är ingen entydig framgångshistoria som framträder vid en tillbakablick; sedan 60-talet har tillströmningen av kvinnor till forskarutbildningen ökat men gått i tydliga vågor fram till en markant svacka i början av 90-talet. Detta indikerar problem såväl av organisatorisk som strukturell art.

Ett nytt perspektiv introduceras

Institutionens kvinnoforskning tog sin början på 1960-talet och var från begynnelsen inriktad mot kvinnors arbete, förhållandena på arbetsmarknaden och arbetsdelningen mellan könen: den första uppsatsen som berörde detta ämne var en seminarierapport från 1960 med titeln "Diskussionen om kvinnorna och näringslivet vid riksdagen 1809-1880" – det var samma år som Gunnar Qvist, den första svenska kvinnohistorikern, disputerade på avhandlingen *Kvinnofrågan i Sverige 1809-1846*.³ Men först i slutet av 1960-talet följde flera kvinnohistoriska uppsatser; åren 1967-69 skrevs totalt 6 av 196 uppsatser på 2- och 3-betygsnivå.⁴ Flera författare valde att närmare granska problemet med löneskillnader mellan kvinnor och män. Fokuseringen på löner är ett exempel på hur starkt de dagsaktuella kvinnohistoriska frågorna influerade kvinnoforskningen på universitetet: i det här fallet den politiskt-fackliga debatten kring lika lönsprincipen som fördes under 1960-talet.

De första konferenserna

1970-talet blev det årtionde då historia och kvinnohistoria utvecklades till ett centralt område för den samlade politiska och kvinnorörelsen i Sverige. Det återspeglades också inom akademien; bl a togs i maj 1975 initiativet till den första kvinnohistoriska konferensen i Norden. Att få fram medel för en konferens i Sverige var dock omöjligt – man var tvungen att gå utanför Nordens gränser; denna första nordiska kvinnohistoriska konferens hölls i Nijmegen i Holland.⁵

Nästa steg var det symposium om kvinno-

forskning som anordnades av Astrid Hegardt, vid vår institution.⁶ Symposiet hölls i maj 1977, och var alltså det första i sitt slag i Sverige. Syftet var att samla forskare från olika discipliner för att sprida information om forskningsresultatet och pågående projekt inom "kvinno-och könsrollsforskning" samt diskutera vad begreppet kvinnoforskning betydde inom olika ämnen.⁷

Ser vi tillbaka på detta spännande symposium är tre saker slående. Det var verkligen kvinnoforskning det var frågan om – dvs forskning om kvinnor i syfte att göra dem "synliga"; relationer mellan kvinnor och män hade ännu inte blivit ett studieobjekt; att bedriva "mansforskning" ur ett genusperspektiv var inte ens en tanke. I så motto var symposiet ett uttryck för sin tid.

Skulle kvinnoforskningen vara integrerad i de etablerade akademiska ämnena eller skulle man utveckla ett nytt ämne "feminologi"? Var en fristående institution för kvinnoforskning det enda sättet att ta itu med kvinnors osynlighet i kurslitteraturen, i undervisningen, i forskningen? Med en sådan utveckling fanns det en risk att kvinnoforskningen skulle bli helt isolerad, påpekades där. Å andra sidan framhölls hur svårt det var att ensam föra en kamp för kvinnoforskningen på varje institution. Båda riktningarna – dels en miljö där kvinnoforskningen kunde få utvecklas på egna villkor, dels en integrering i de etablerade ämnena – var nog nödvändiga. Och detta blev ju också den strategi som valdes på nationell nivå.

Strävandena att etablera ett kvinnohistoriskt forskningsperspektiv på vår institution måste också ses i ett internationellt ljus; impulser kom från England och USA – och särskilt den omfattande amerikanska forskningen blev betydelsefull för den fortsatta utvecklingen. Genom Lynn Karlsson som kom från USA fördes denna diskussion på ett högst påtagligt sätt in vid institutionen.⁸ Kvinnoperspektivet fördes också in i u-landsforskningen genom Marina Thorborg som var den första som disputerade på ett kvinnohistoriskt ämne på institutionen.⁹

Det allmänt växande intresset för kvinnohistoria kom också att avspelas i grundutbildningen vid 1970-talets slut. Men trots det

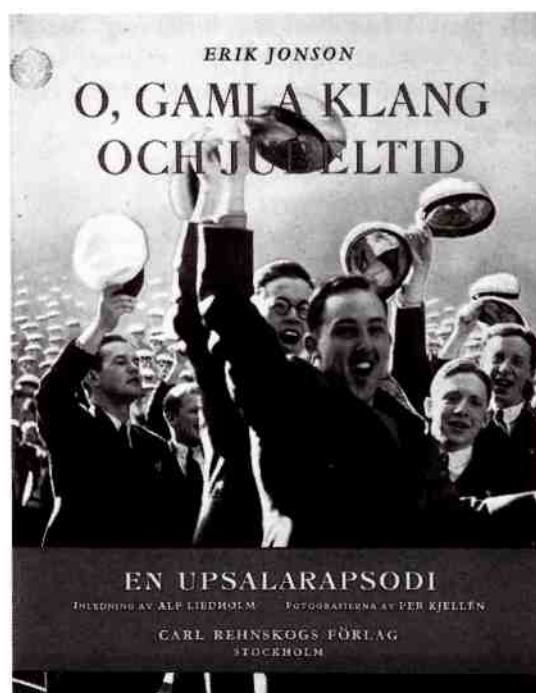
skrevs under hela 1970-talet endast 5 av 334 B-uppsatser och ingen C-uppsats med kvinnohistorisk inriktning. En bredare rekrytering till ett kvinnohistoriskt forskningsfält var alltså inte möjlig att uppnå på basis av uppsatsskrivande på området och efter några år tunnades de kvinnohistoriska inslagen i grundutbildningen över huvudtaget ut.

Etableringsperioden

1980-talet framstår som det årtionde då kvinnohistorien etablerades som en riktning på institutionen även om det inte avspeglas i uppsatsskrivandet i början av 80-talet – åtminstone inte i absoluta tal: 6 av 155 B-uppsatser och 1 av 60 C-uppsatser hade detta perspektiv. Men forskningsfältet stärktes genom att ytterligare tre kvinnliga doktorander med kvinnoperspektiv – Irma Irlinger, Lena Sommestad och Inger Jonsson¹⁰ – antogs och tillsammans med Lynn Karlsson och Ulla Wikander bildades ett informellt kvinnohistoriskt seminarium. Där fördes livliga diskussioner kring ny litteratur och nya teoretiska impulser och, liksom inom fältet i övrigt, flyttades nu fokus från kvinnor till köns- eller genusrelationer som grundläggande princip i samhällsutvecklingen.

Det nya perspektivet tog också klivet in i ett av institutionens forskningsprojekt då Ulla Wikander, som disputerat i slutet av 1970-talet på traditionellt avgränsade frågeställningar¹¹ – som enda kvinna inom det nystartade projektet "Teknologi, produktionsprocesser och arbete" – tog upp kvinnohistorisk forskning. Men det teoretiska klassperspektivet som låg till grund för projektet inbegrep inte problematiken kring könsrelationer och först så småningom accepterades den av de andra i projektet.¹²

Kontakter med nordisk och internationell kvinnoforskning knöts också. Deltagarna i det kvinnohistoriska seminariet kunde, genom ekonomiska bidrag från institutionen, delta i olika internationella sammanhang bl a i det andra nordiska kvinnohistorikermötet i Danmark 1985 och på den ekonomisk historiska världskongressen i Bern 1986, där Ulla Wikander och Gro Hagemann från Norge arrangerade en workshop kring "The Sexual Division of Labour, 19th-20th Centuries". Andra

"O, gamla klang och jubeltid – en Upsalarapsodi", omslagsbild till Erik Jonssons bok med samma titel. Originalen finns på Uppsala universitetsbiblioteks kart- och bildavdelning.

deltagare var Alice Kessler-Harris från USA och Jane Lewis från Storbritannien. Med dem och andra utländska forskare kunde täta och varaktiga kontakter upprättas.

Nästa steg togs 1986 när Ulla Wikander fick en av de nyinrättade HSFR-tjänsterna för jämställdhetsforskning och den förlades till vår institution. Inom tjänsten initierade Ulla samarbete mellan kvinnohistoriker i Uppsala och Stockholm och en stor del av verksamheten kom att förläggas till Stockholm. När ekonomisk historikern Anita Göransson från Umeå 1993 efterträdde Ulla Wikander på HSFR-tjänsten förlade också hon sin tjänst till vår institution.

Det köns- eller genusteoretiska perspektivet har avsatt vissa spår i det allmänna klimatet på institutionen, i seminariediskussionerna, i problemformuleringar och i undervisningen och lett till en bredare insikt om betydelsen av könsproblematiken – även hos personer som inte uttalat sysslar med genusforskning. Vi kan dock peka ut några problemområden bl a rekryteringen av kvinnliga doktorander utan

och med kvinnohistorisk inriktning liksom svårigheterna att upprätta och säkerställa en struktur för en samlad och varaktig köns- eller genusforskning på institutionen.

Rekrytering av kvinnliga forskare

Institutionen har från begynnelsen kontinuerligt rekryterat kvinnliga forskare men rekryteringen har periodvis varit svag eller nästan obefintlig. Majoriteten av de kvinnliga forskarna vid institutionen har alltid forskat inom mer traditionellt avgränsade ekonomisk-historiska frågeställningar. Sedan början av 80-talet och fram till idag har 13 kvinnliga doktorander med sådant perspektiv antagits till forskarutbildningen – av dessa har två hunnit disputerat.¹³ Tillströmningen av kvinnliga forskare med traditionell inriktning visar sig vid en närmare granskning ha varit ojämn och vickande – särskilt under perioden 1990 till 1994. Då antogs endast en kvinnlig doktorand (men 13 manliga). Detta har möjligen att göra med den mansdominans som präglar de större forskningsprojekt som bedrivs av institutionen sedan några år och till vilka många studeranden rekryteras direkt från grundnivåns uppsatsmoment. Projekten har uteslutande letts av manliga forskare. Det välkända faktumet att män rutinmässigt tenderar att rekrytera män tycks alltså bekräftat även här. En förändring har dock inträtt efter 1994.

Antagningen av doktorander med kvinnohistorisk inriktning har också gått i tydliga vågor. Efter 1984 dröjde det till 1987 innan nästa doktorand med detta perspektiv antogs,¹⁴ 1990 följde ytterligare två¹⁵ – sedan dess har inget nytt kvinnohistoriskt avhandlingsämne tillkommit. Vi kan konstatera att ett köns- eller genusteoretiskt forskningsperspektiv är väl etablerat på institutionen. Däremot finns inte någon institutionell bas eller en struktur – ett samlat projekt – som överbryggat person- och andra förändringar i organisationen. De som arbetat med ett köns- eller genusteoretiskt perspektiv har dock setts som en enhetlig grupp med ett gemensamt forskningsperspektiv, med tillgång till fortlöpande seminarieverksamhet och dessutom med tillgång till ett nationellt

forskningsnätverk med kvinnopolitiska förtecken: kort sagt som ett samlat projekt. Det visar svårigheterna att även i relativt positiva miljöer förena individuella och kollektiva strategier på ett fruktbart sätt inom akademien liksom med rekryteringen. Eftersom problemen bl a har sin rot i grundutbildningen ska vi titta lite närmare på förhållandena inom den.

Förankring – en nödvändighet

Under de senaste 4-5 åren har andelen kvinnliga studerande på grundutbildningen genomgående varit något under hälften på A- och B-nivån men med stora avtappningar vid övergångarna till de högre nivåerna; från ca 40 % kvinnor på B-nivån till ca 20 % på C-nivån. Siffrorna är genomsnittliga och spridningen stor; vissa årgångar har haft uppåt hälften kvinnliga studerande medan andra bara haft några. Hur det sett ut under tidigare perioder är det svårt att få grepp om, men erfarenheter från andra håll har visat att kvinnor lättare finner sig till rätta i den akademiska miljön om denna inte är så mansdominerad.¹⁶ Det har bekräftats på vår institution under senare år: på kurser där en större andel kvinnliga studerande valt att fortsätta på C-nivån, där verkar också en större andel kvinnliga studerande ha följt med till D-nivå.

En låg rekrytering på dessa nivåer påverkar möjligheterna att få en jämn tillströmning av kvinnliga doktorander, men problemet har också andra dimensioner. Rekryteringen påverkas av de möjligheter som finns att välja uppsatsämnen och avhandlingsprojekt. Institutionens större forskningsprojekt styr val av uppsats- och avhandlingsämnen. Projekten är synliga tecken på institutionens intresseinriktning och ger signaler om vad som anses "gångbart". De utgör därför en mätare på intresset att främja andra forskningsinriktningar som inte är sammanförda i projekt. Rekryteringen måste då bygga på enskilda individers initiativ i organisationen och/eller på de studerandes.

För att en forskningsinriktning ska bli varaktig och utvecklingsbar tycks idag projekt- eller programformen nödvändig; som forskningsmiljö, rekryteringsgrund och bas för ekonomiskt stöd. Ett projekt är alltså ett sätt

att institutionalisera en forskningsriktning. I detta sammanhang återkommer övergripande strategiproblem som kvinnoforskarna diskuterade på 70-talet, men nu inom en enskild institution: ska forskare som arbetar med köns- eller genusperspektivet satsa på en integrering i forskningsprojekt och på fristående seminarium som sammanhållande faktor eller skapa egna projekt inom institutionen utifrån vilken rekrytering kan ske? Måste man inte också här välja en tvåbensstrategi? I dag förekommer en uppsplittring av disputerade forskare med köns- eller genusperspektiv på olika forskningsprojekt men ingen satsning på ett samlat projekt. Det viktigaste är kanske ändå att tydligt formulera problemet så att strategier kan utvecklas.

Jämställdhetsarbete på institutionen

Ämnet ekonomisk historia har märkbart influerats av den dagspolitiska händelseutvecklingen särskilt tydligt under 1960- och 1970-talet då nya forskningsområden aktualiserades; t ex arbetslivets villkor, u-lands- och kvinnoforskningen. Alla dessa perspektiv har haft vikande nyrekrytering under senare år. I samband med den ekonomiska krisen i början av 90-talet har intresset för ekonomi ökat och på senare år har många studenter med ekonomisk inriktning – manligt dominerade ämnen – rekryterats till doktorandutbildningen. Den senaste svackan i rekryteringen av kvinnor i och från grundutbildningen inföll samtidigt med denna förskjutning.

När institutionens doktorandförening på hösten 1994 aktualiserade den ojämna rekryteringen av kvinnor satte detta igång en rad aktiviteter. Institutionsledningen tillsatte en grupp som bl a fick i uppgift att utarbeta en jämställdhetsplan där rekryteringsfrågorna kom i förgrunden – både till fördjupningsnivåerna på grund- och till forskarutbildning. Den jämställdhetsplan som utarbetats föreskriver en systematisk integrering av ett köns- eller genusperspektiv på grundutbildningens alla moment och har den tydliga målsättningen att kvinnliga lärare ska undervisa på alla nivåer. Diskussionerna har också kretsat kring

relationerna mellan lärare och studenter; t ex lärarnas attityder till kvinnliga och manliga studenter, bedömningskriterier för uppsatser etc, informella maktstrukturer, handledning och nätverk. Nya rutiner har introducerats. Numera har institutionen formaliserat antagningen till forskarutbildningen och systematiserat sin information om denna på C- och D-nivå eftersom erfarenheten visat att kvinnor inte i lika stor utsträckning missgynnas vid ett sådant antagningsförfarande. En rad seminarier med hierarkier och jämställdhet som grundtema har också initierats.¹⁴ I samband med dessa aktiviteter bildade de kvinnliga doktoranderna under hösten 1995 ett nätverk med återkommande träffar mellan kvinnor på D-nivå och forskarutbildningen.

Det köns- eller genusteoretiska forskningsperspektivet berör inte endast forskning om kön eller genus i *historien*. Kunskaperna om könsrelationerna *kan* också tillämpas på en institution som utforskar historien och skriver historia. Därmed måste också synen på ämnet och det som lärs ut med nödvändighet påverkas och leda till krav på sådan kompetens hos kvinnliga och manliga lärare. Detta kräver ett ständigt pågående jämställdhets- eller jämlikhetsprojekt där kärnan är en grundlig förändring av pedagogik och ämnessyn. Varken nu eller tidigare räcker det att bara "lägga till kvinnor och röra om". Det gäller att problematisera relationerna och maktstrukturerna både i forskningen, undervisningen och i de forskningsorganisationer vi rör oss. För det krävs intresse, målmedvetenhet och tid.

Kvinnor och könsperspektiv

Vid Ekonomisk-historiska institutionen i Uppsala finns alltså relativt många kvinnor som varit synliga där både som lärare, forskare och grupp. En minoritet av institutionens kvinnor forskar utifrån ett köns- eller genusperspektiv. Kvinnornas närvaro kan därför inte direkt kopplas till förekomsten av ett sådant forskningsperspektiv.

Enligt vår mening har institutionen inte drivits av någon särskild strävan att rekrytera kvinnor – i alla fall inte utifrån en uttalad jämställdhets- eller jämlikhetstanke. Rekryterings-

modellen har snarare byggt på traditionell värdering av individuell kapacitet och flexibilitet och förmåga att göra sig gällande i en i grunden mansdominerad institutionskultur och på en periodiskt återkommande rutinmässig rekrytering av män. Även om kvinnliga forskare på vår institution rent allmänt åtnjuter respekt, kan vi också konstatera att deras position, jämfört med männen som grupp, generellt framstår som mer oklar och osäker. Rekryteringen av kvinnor till institutionen har varit ojämn men perioder av minskad mansdominans i studerandegrupperna tycks ha inverkat positivt på kvinnors val att gå vidare på alla nivåer. Vi kan också konstatera att vi ännu inte lyckats förankra ett köns- eller genusteoretiskt forskningsperspektiv i organisationen i form av ett samlat projekt med denna inriktning – däremot är perspektivet representerat i enskilda arbeten inom institutionens större projekt och på grundutbildningen.

För att förändringar ska komma till stånd och kvinnor ges samma villkor som män måste de kunskaper vi har om relationer av makt mellan könen i samhället, historien, etc varaktigt integreras i universitetsstrukturen, i universitetsämnena och i institutionernas arbete i fråga om allt från litteraturval till hierarkier och miljöer.¹⁸ Jämställdhetsarbetet får inte bli avhängigt enskilda maktavares personliga välvilja – vilket den unckellska högskoleförordningen från 1993 öppnar för – utan göras till en gräsrotsfråga inom den högre utbildningen. Forsknings- och utbildningsorganisationen, ämnesutvecklingen och försörjningsvillkoren är centrala områden i institutionernas liv och det är där som ett jämställdhetsarbete av *kvalitativt* slag har sin bas och det är där det kan fördjupas och utvecklas så att jämställdhet uppnås. En jämställdhetsplan kan vara ett centralt verktyg i ett förändringsarbete – inte bara för kvantitativa utan framförallt för kvalitativa förändringar trots högskoleförordningen. Det framgår av de initiativ som tagits på vår institution under det sista året.

Olika framgångsstrategier.

Vi har i denna artikel berört i huvudsak tre frågeställningar; introduktion och etablering

av ett nytt forskningsperspektiv, rekrytering av kvinnor samt jämställdhetsarbetet inom akademien. Vi vill avslutningsvis också diskutera utvecklingen mot bakgrund av de strategier som kan urskiljas när det gäller etableringen av kvinnoforskning på institutionen. Vi utgår då från Gerholm & Gerholms strategitermer men omformulerar dem något och applicerar dem också på grupper.¹⁹

De tre strategierna succession, subversion och senarelagd subversion har alla utnyttjats av kvinnor vid institutionen. Successionstrategin var den strategi som utnyttjades av de första kvinnorna vid institutionen men man kan säga att också senare perioders kvinnliga forskare med mer traditionellt avgränsade frågeställningar tillämpat och tillämpar denna strategi. Den har gjort det möjligt för dem att forska i en manligt dominerad miljö. Vi har också kunnat se exempel på subversionsstrategin i olika varianter – bl a har den som Gerholm & Gerholm betecknar som en senarelagd subversionsstrategi utnyttjats för en långsiktig utveckling och etablering av ett systemkritiskt perspektiv.

Utifrån perspektivet kvinnor i akademien kan vi konstatera att alla tre strategierna som Gerholm & Gerholm urskiljer har fungerat, men den senarelagda subversionsstrategin förefaller ha varit den mest framgångsrika på vår institution med tanke på att Ulla Wikander i våras fick förord till två professurer i ekonomisk historia – i Uppsala och Stockholm. Å andra sidan har en ren subversionsstrategi i Anita Göranssons fall också givit god utdelning. Anita installerades som professor i kvinnohistoria i Göteborg i april.

Ämnesmässigt kan man säga att kvinnohistoriker som grupp och på det nationella planet från början arbetat efter en modifierad subversiv strategi med målsättningen att komplettera historieskrivningen. Den subversiva aspekten accentuerades i och med att köns- eller genusrelationerna och därmed maktrelationerna mellan könen mer explicit kom i fokus. Nu fördes kraven på en omskrivning av historien fram samtidigt med en strävan mot integration av detta perspektiv i de olika disciplinerna. Det har lett till strid om ämnesavgränsningar, om relevanta metoder, teorier,

Promotionsbild från Uppsala universitet. Originalen finns på Uppsala universitetsbiblioteks kart- och bildavdelning.

forskningsobjekt etc. Inom kvinnoforskningen allmänt drevs på nationell nivå samtidigt en "gå på två ben-strategi": dels etablera kvinnoforskningsmiljöer, dels stödja kvinnliga forskare ute på institutionerna. Man kan säga att man valde både en särorganisering för utveckling av en bas för framtida successionsstrategier internt inom kvinnoforskningen och en integreringsstrategi som gav ett fundament för subversiva strävanden inom respektive disciplin.

För kvinnoforskarna på vår institution gällde det fr o m 1960-talet att skapa ett rum för kvinnohistorisk forskning. Det kvinnohistoriska seminariet som bildades kan ses både som en särorganisering av kvinnliga forskare och som en plattform för en subversiv verksamhet och för integrering av könsperspektivet i ämnet, i högre seminariets diskussioner etc och har förmodligen bidragit till större vidsynthet på institutionen. Striden om ett köns- eller genusteoretiskt perspektiv inom ett av institutionens forskningsprojekt i bör-

jan av 1980-talet var ett uttryck för en senare fas i strävan att skapa utrymme och omfattade alltså integrering i ett centralt forskningsområde inom ämnet – industrisamhällets och arbetslivets historia. Det är ett exempel på hur ett traditionellt definierat forskningsområde vidgats. I förlängningen av detta och med tanke på dagens situation aktualiseras därmed också behovet – på ett individuellt plan och ifråga om forskningsperspektivet i stort på institutionen – av en utvecklad strategi för framtiden: integrering eller samlade projekt. Eller både och?

NOTER

¹ Uppgiften bygger på den jämförelse som gjordes mellan doktoranders villkor m m vid olika universitet inför historieämnenas doktorandkonferens hösten 1994 i Stockholm.

² Gerholm Lena & Gerholm Thomas, *Doktorshatten* Stockholm 1992. De bygger bl a på en tidig text av Bourdieu från 1975.

- ³ Qvist Gunnar, *Kvinnofrågan i Sverige 1809-1846. Studier rörande kvinnans näringsfrihet inom de borgerliga yrkena* Göteborg 1960.
- ⁴ Under hela 1960-talet skrevs totalt 7 uppsatser med kvinnohistorisk inriktning av totalt ca 500.
- ⁵ Se Göransson Anita, *Om teori och historia. Mening, makt och materialitet* Research Report No 33, Uppsala Papers in Economic History 1993; Anita Göranssons avhandling kom 1988: *Från familj till fabrik. Teknik, arbetsdelning och skiktning i svenska fabriker 1830-1877* Lund 1988
- ⁶ Astrid Hegardt som disputerade vid institutionen på avhandlingen *Akademiens spannmål. Uppbörd, handel och priser vid Uppsala universitet 1635-1719* Uppsala 1975. Hon föregicks av Kersti Ullenhag (då Sågvall-Ullenhag) som disputerade 1970 på avhandlingen *AB Åtvidabergs förenade industrier med föregångare* Uppsala 1970 och Ragnhild Lundström som disputerade på avhandlingen *Alfred Nobel som internationell företagare. Den nobelska sprängämnesindustrin 1864-1886* Uppsala 1974.
- ⁷ Bland de medverkande från ett antal ämnen fanns två portalgestalter inom kvinnoforskningen i Sverige; litteraturvetaren Karin Westman-Berg (som också var med i Nijmegen) och Gunnar Quist.
- ⁸ Lynn som var med och organiserade symposiet 1977 valde i enlighet med betoningen på kvinnor och arbete ett avhandlingsämne som fokuserade skyddslagsstiftning och särskilt nattarbetsförbudet för kvinnor. Se Karlsson Lynn, *Perspectives on Women's Labor. Market around the Turn of the 19th Century* Sammanläggnings-lic avh Uppsala 1996; Karlsson Lynn & Wikander Ulla, "Kvinnoarbete och könssegregation i svensk industri 1870 - 1950: Tre uppsatser" *Research Report No 9, Uppsala Papers in Economic History* 1985; Karlsson Lynn, "Mothers as Breadwinners. Myth or Reality in Early Swedish Industry?", *Research Report No 39, Uppsala Papers in Economic History* 1995; Karlsson Lynn, "The beginning of a "Masculine Renaissance": The Debate on the 1909 Prohibition against Women's Night Work in Sweden" i Wikander, Kessler-Harris, Lewis, *Protecting Women. Labor Legislation in Europe, the United States, and Australia, 1880-1920* Illinois UP 1995; Karlsson Lynn, "Women Workers in Figures. A Picture of Swedish Industry 1863 - 1912" *Research Report No 40, Uppsala Papers in Economic History* 1996.
- ⁹ Thorborg Marina, *Women in Non-Agricultural Production in Post-Revolutionary China*, Uppsala 1980. Marina Thorborg är numera verksam vid Köpenhamns Universitet.
- ¹⁰ Det kunde bli avläsas i att tre avhandlingar med kvinnohistorisk inriktning kom under åren 1990-1994: Irlinger Irma, *TCO och kvinnorna tidsperioden 1994-1974. Studie av TCO:s och SIF:s arbetsmarknadspolitik och behandling av principen lika lön för lika arbete*. Uppsala 1990; Sommestad Lena, *Från mejerska till mejerist. En studie av mejeriyrkets maskuliniseringsprocess* Lund 1992 och Jonsson Inger, *Linodlare, väverskor och köpmän. Linne som handelsvara och försörjningsmöjlighet i det tidiga 1800-talets Hälsingland* Uppsala 1994. Efter disputation har Lena knutits till 5 bandsverket *Det svenska jordbrukets historia* som färdigställs under de närmaste fem åren och Inger till ett av institutionens större projekt *Konsumtion och industrialisering i Sverige 1820-1914*.
- ¹¹ Ulla Wikander disputerade 1977 på avhandlingen *Kreuger's Match Monopolies, 1925-1930. Case Studies in Market Control through Public Monopolies* Stockholm 1979
- ¹² Wikander Ulla, *Kvinnors och mäns arbeten: Gustavsberg 1880-1980* Lund 1988.
- ¹³ Schröder Lena, *Springpojkar och språngbrädor. Om orsaker till och åtgärder mot ungdomars arbetslöshet* Stockholm 1991; Reyes Paulina de los, *The Rural Poor. Agrarian Changes and Survival Strategies in Chile 1973-1989* Uppsala 1992
- ¹⁴ Romlid Christina, *Motstånd och förändring - en undersökning av den svenska förlossningsvården ca 1680 - 1870* kommande avh.
- ¹⁵ Humlesjö Inger, *Hanna och hennes systrar. Könsrelationernas betydelse inom den grafiska branschen i Stockholm 1870-1914* kommande avh; Åkerblom Annika, *Från filantropi till myndighetsutövning. Den svenska välfärdsstatens framväxt och den kvinnliga yrkesinspektionen 1913-1948* kommande avh.
- ¹⁶ Se Molin Mats & Asell Marianne, *Att leva eller forska eller att leva och forska. En undersökning av yngre doktoranders arbetsmiljö vid Umeå Universitet. En rapport från Universitetshälsan, Aesculapen AB, Umeå* 1995.
- ¹⁷ Underlag för dessa seminarier har varit Kerstin Norlanders artikel "Vad gör strukturerna med oss? Debatt om akademisk feminism" i *Häftet för Kritiska Studier* 4/94; Anna Wahls *Mäns föreställningar om kvinnor och chefskap* SoU 1994:3. Ett seminarium kring frågor om undervisningsmetoder, -miljöer och språket på universitetet har också arrangerats.
- ¹⁸ Se följande rapporten från Centrum för Kvinnoforskning i Stockholm (Cecilia Almlöv) om seminariekulturen vid Uppsala universitet.
- ¹⁹ Gerholm & Gerholm aa.

LITTERATUR

- Gerholm, Lena & Gerholm, Thomas, *Doktorshatten* Stockholm 1992.
- Göransson, Anita, *Från familj till fabrik. Teknik, arbetsdelning och skiktning i svenska fabriker 1830-1877* Lund 1988.
- Göransson, Anita, *Om teori och historia. Mening, makt och materialitet* Research Report No 33, Uppsala Papers in Economic History 1993.
- Hegardt, Astrid, *Akademiens spannmål. Uppbörd, handel och priser vid Uppsala universitet 1635-1719* Uppsala 1975.
- Humlesjö, Inger, *Hanna och hennes systrar. Könsrelationernas betydelse inom den grafiska branschen i Stockholm 1870-1914*, kommande avh.
- Irlinger, Irma, *TCO och kvinnorna tidsperioden 1994-1974. Studie av TCO:s och SIF:s arbetsmarknadspolitik och behandling av principen lika lön för lika arbete*. Uppsala 1990.
- Jonsson, Inger, *Linodlare, väverskor och köpmän. Linne som handelsvara och försörjningsmöjlighet i det tidiga 1800-talets Hälsingland* Uppsala 1994.
- Karlsson, Lynn, *Perspectives on Women's Labor Market around the Turn of the 19th Century* Sammanläggnings-lic avh Uppsala 1996.

- Lundström, Ragnhild, *Alfred Nobel som internationell företagare. Den nobelska sprängämnesindustrin 1864–1886* Uppsala 1974.
- Molin, Mats & Asell, Marianne, *Att leva eller forska eller att leva och forska. En undersökning av yngre doktoranders arbetsmiljö vid Umeå Universitet. En rapport från Universitetshälsan, Aesculapen AB, Umeå* 1995.
- Norlander, Kerstin, "Vad gör strukturerna med oss? Debatt om akademisk feminism" i *Häftena för Kritiska Studier* 4/94.
- Qvist, Gunnar, *Kvinnofrågan i Sverige 1809-1846. Studier rörande kvinnans näringsfrihet inom de borgerliga yrkena* Göteborg 1960.
- Reyes, Paulina de los, *The Rural Poor. Agrarian Changes and Survival Strategies in Chile 1973-1989* Uppsala 1992.
- Romlid, Christina, *Motstånd och förändring – en undersökning av den svenska förlossningsvården ca 1680 – 1870* kommande avh.
- Schröder, Lena, *Springpojkar och språngbrüdor. Om orsaker till och åtgärder mot ungdomars arbetslöshet* Stockholm 1991
- Sommestad, Lena, *Från mejerska till mejerist. En studie av mejeriyrkets maskuliniseringsprocess* Lund 1992
- Sågrall-Ullenhag, Kersti, *AB Åtvidabergs förenade industrier med föregångare* Uppsala 1970
- Thorborg, Marina, *Women in Non-Agricultural Production in Post-Revolutionary China*, Uppsala 1980
- Wahl, Anna, *Mäns föreställningar om kvinnor och chefskap* SoU 1994:3.
- Wikander, Ulla, *Kreuger's Match Monopolies, 1925–1930. Case Studies in Market Control through Public Monopolies* Stockholm 1979
- Wikander, Ulla, *Kvinnors och mäns arbeten: Gustavsberg 1880-1980* Lund 1988.
- Akerblom, Annika, *Från filantropi till myndighetsutövning. Den svenska välfärdsstatens framväxt och den kvinnliga yrkesinspektionen 1913-1948* kommande avh.

also power relations between the sexes more explicitly came into focus. The demands for a revised history were brought forward concurrently with the demand that a gender prerespective was integrated into curriculums and research projects. This double focus led to interdisciplinary discussions on methodology and theories. Nationwide feminist scholars demanded both integration into already existing disciplines and departments as well as the establishment of separate centres for women's studies. For the female researchers at the department of Economic History the first task during the 60' s was to create space for women's studies inside the department. A seminar on women's history which was formed at this time can be seen both as a platform for subversive activity and as a step towards integrating a gender perspective. A conflict concerning introducing a gender perspective into one of the major research projects at the beginning of the 80' s illustrates a later phase of the struggle for integration of a central area of research - the history of the industrial society. Here a gender perspective helped to broaden a traditional defined research area. For the future there is a need to define and discuss what strategy to employ; the question whether gender studies should be integrated or undertaken as separate projects is still of vital importance.

*Ekonomisk-historiska institutionen
Uppsala Universitet
Box 513
S-751 20 Uppsala*

SUMMARY

In this article we take a closer look at the roles of female researchers at our own department, the Department of Economic History at the University of Uppsala. Looking at career development and opportunities for women researchers we have used as a model three strategies formulated by Gerholm and Gerholm, the succession strategy, the subversion strategy, and the postponed subversion strategy. It is clear that the latter seems to have been the most successful strategy at our department, even if straitforward subversion strategies also have yielded results.

Nationally and as a group female historians can be seen to have started out with a modified subversive strategy aimed at re-writing and re-vising history. The subversive aspect becomes evident when sex and gender relations and consequently

Kampanjbild från kårvalet i Uppsala 1996. Foto: Andreas Sundelöf.